

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

بررسی جایگاه زن در اسلام و یهودیت

مهتری چنگی آشتیانی؛ استادیار دانشکده شریعتی

پری پناهی؛ دانش آموخته رشته فقه و حقوق

چکیده:

رویکردهای مختلفی راجع به زن و جایگاه آن مطرح شده است؛ در طول تاریخ جامعه شنا سان و روان شنا سان از جنبه های گوناگون به این موضوع پرداخته اند از جمله این رویکردها دیدگاه ادیان مختلف است؛ در حالی که گوهر ادیان یکی است ولی دیدگاه دین یهودی و اسلام در این خصوص بسیار متفاوت است. در این یهود رویکرد منفی نسبت به زن وجود دارد؛ در بحث خلقت، زن را طفیلی وجود مرد دانسته اند؛ در بحث ازدواج، شوهر مالک زن است و در بحث دارایی زن؛ زنها هیچ دارایی نمی توانند داشته باشند، چون خودش ملک مرد هستند. وظیفه زن، فقط فرزند اوری است و هیچ راهی برای رسیدن به کمال و تعالی برای زن وجود ندارد

بر خلاف دین مبین اسلام که در این خصوص هیچ تفاوتی قابل نیست و با ظهور اسلام ما می بینیم که دریچه های روشنایی به سوی زن باز می شود، اسلام جلوی زنده بگور کردن دختران را می گیرد و زن را از ملک بودن مرد خارج می سازد و به زن ارث تعلق می گیرد بطوری که یازده امام معصوم (ع) از صلب دختر رسول خدا (ص) بدنیا آمدند. در مقاله حاضر به بحث و بررسی در خصوص جایگاه زن در دین اسلام و آیین یهود می پردازیم.

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

کلید واژه: دین اسلام؛ آیین یهود؛ مقام زن؛ حقوق زن، ازدواج

پیشینه بحث: اندیشمندان وفلاسفه دیدگاه متفاوتی دارند از جمله این که افلاطون، با جرئت و تهور فراوان، از ورود زن به هر کاری و از برابری زن و مرد در همه موقعیت‌ها پشتیبانی می‌کرد. (ویل دورانت، پیشین ص ۱۴۸)

اما وی و بردون دو فیلسوفی که، زن را قابل استفاده همزمان برای عموم مردان می‌دانستند و معتقد به ازدواج مشترک و عمومی بودند؛ یعنی یک زن همزمان می‌تواند، شوهران متعدد داشته باشد و تشکیل خانواده خصوصی را ضروری نمی‌دانستند. (ثریا مکنون و مریم صانع پور، پیشین، ص ۲۸)

ارسطو، که با تعصبات روزگار خود بیشتر سازگار بود، زن را ناقص می‌دانست و به عقیده او طبیعت آنجا که از آفریدن مرد ناتوان است زن را می‌آفریند. زنان و بندگان، از روی طبیعت، محکوم به اسارت هستند و به هیچ وجه سزاوار شرکت در کارهای عمومی نیستند. (ویل دورانت، پیشین ص ۱۴۸)

بردون در کتاب خود به نام «ابتکار نظام» چنین می‌نویسد:

همانا وجدان زن کمتر از وجدان ما می‌باشد به همان اندازه که عقل او کمتر از عقل ماست. (مریم نورالدین فضل‌الله، پیشین، ص ۳۲)

مجموع توان جسمی و فکری زن، دو سوم توان فکری و جسمی مرد است. (محمد فرید وجدی، دائرة المعارف، ج ۸، ص ۶۰۲)

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

تفاوت جسمی و روانی زن و مرد به قدری است که برخی از علمای تشریح معتقدند: زن و مرد کنونی از یک نسل و تبار نیستند و همزاد زنان کنونی، مردانی بودند مانند آنان ضعیف و ناتوان و آن مردان در اثر ضعف و ناتوانی، مغلوب مردان قوی تر از خود گشته و منقرض شدند و زنان ضعیف آنان در اختیار مردان قوی کنونی قرار گرفتند. (همان، ص ۵۹۹)

ژان ژاک روسو فیلسوف فرانسوی مسیحی مذهب نیز می گوید:

زن نه برای آموزش علم و حکمت آفریده شد و نه برای تفکر و اندیشه و نه فن آوری و نه سیاست مداری. فقط برای این آفریده شد که مادری باشد با شیر خود فرزندش را تغذیه کند و در دوران ناتوانی آن‌ها با عنایت ویژه خود سرپرستی نماید. و پس از آن، آنان را تحویل پدر یا مربی دیگری دهد و او باز گردد به انجام وظیفه مادری خود که باردار شود و بزاید و شیر دهد و بزرگ کند و تحویل دهد و آماده شود که مجدداً باردار شود و شیر دهد و پرستاری نماید و تا آخر، خود و فرزندانش تحت تکفل مرد باشد. (مریم نور الدین فضل الله، پیشین)

فرید وجدی نیز نظر خود را اینگونه بیان می کند:

زن برای اکتشافات دقیق علمی و فنی آفریده نشده و هرگاه زنی وقت و عمر خود را صرف کشف ستاره ای کند یا به وجود میکروبی پی ببرد و یا به اطلاعات جدیدی در علم تشریح برسد چنین زنی از مرز وظایف خود خارج شده، ناقص و نسبت به فطرت و طینت خود معصیت کار است و باید زنان را از پیروی او بر حذر داشت. (محمد فرید وجدی، پیشین، ص ۵۹۸)

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

نیچه فیلسوف مسیحی آلمانی می گوید:

راه و رسم مرد، اراده و راه و رسم زن، فرمانبری است.

زن را به حقیقت چه کار؟ مهمترین موضوع برای او، ظاهر و زیبایی است.

وقتی به سراغ زن می روید، شلاق را فراموش نکنید. (زن ازدیدگاه نیچه)

از دایره المعارف فرانزسوی نقل است که زن ترکیب جسمانیش همانند ترکیب جسمانی کودک است و به همین دلیل می بینیم بسیار حساس و خیلی زود تحت تاثیر شرایط و اوضاع خارجی قرار می گیرد، نظیر غم و شادی و ترس، و به همین جهت است که احساسات زن زودگذر است، یعنی همچنان که زود غمگین و شاد و ترسان می شود همچنین این حالات به زودی از او دور می شود. (مریم نور الدین فضل الله، پیشین، ص ۳۳)

برخی از فرویدیست ها معتقدند:

زن خدمت قابلی به فرهنگ بشر نکرده و در هیچ فنی موقعیتی به دست نیاورده است، جز در شستن و بافتن و آرایش کردن، که فنون جنبی است و مجاهده ای برای پوشاندن دستگاه های جنسی و جلب مرد. (تیلا، عباس، پیشین ص ۱۶۲)

گاندی، مصلح بزرگ اجتماعی هندوستان، در تاریخ جدید دیدگاه های بلندی نسبت به زنان دارد:

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

هیچ یک از شرارت‌هایی که مرد مسئول آن است چنان پست و مفتضح و خشن نبوده که توهین به نیمه برتر انسانیت بوده. جنس زن را ضعیف‌تر نمی‌دانم چون اصیل‌تر از مرد است. حتی امروز هم زن تجسم ایثار، رنج کشیدن خاموش، فروتنی، ایمان و معرفت است.

شهود {قلبی} زن اغلب صادق‌تر است تا تصور خود بینانه‌ای که مرد از دانش خود دارد.

بن زن و مرد یکی است، پس مسئله آنان نیز اساساً باید یکی باشد. روح در هر دو یکسان است، یکسان زندگی می‌کنند و احساسات یکسان دارند. هر کدام مکمل دیگری است و هیچ یک بی یاری آن دیگری، نمی‌تواند زندگی کند. تازمانی که از تولد دختر با همان شوق تولد پسر استقبال نشود، باید بدانیم که نیمی از هند فلج است. (خجسته کیا، مهاتما گاندی، در جستجوی حقیقت، ص ۱۴۳-۱۴۴)

زن در آیین یهود

در دین یهود چون تحریف وجود دارد؛ دیدگاه نسبت به زن منفی شده است

؛ بعنوان نمونه در کتب مقدس این دین راجع به این مسئله که آیا خلقت زن و مرد

در ابتدا بمانند هم از خاک بوده است یا خیر؟

در عهد قدیم آمده است: "خداوند انسان را شبیه خود آفریده است و انسان را زن و

مرد خلق کرد". (سفر پیدایش، باب ۱، جمله ۲۷، نیز نگاه کنید به باب ۵، جملات ۱ و ۲)

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

بنابراین از ابتدا خداوند در صدد است انسان را به دو گونه (زن و مرد) خلق نماید در همان سفر علت آفرینش زن از زبان خداوند، چنین بیان شده است.

«شایسته نیست آدم تنها بماند باید برای او یار مناسبی بوجود آورم» (سفر پیدایش، باب ۲، جمله

(۱۸)

ولی از بین تمام حیوانات و پرندگان یار مناسبی برای آدم یافت نمی شود. (همان، جمله ۲۰)

لذا خداوند زن را از دنده آدم خلق می کند. (همان جملات ۲۱ تا ۲۳ آقای دکتر حمامی در این باره نوشته اند: برخی از مفسران یهودی ترجمه صلح را که در تورات آمده است به دنده صحیح نمی دانند برخی صلح را دارای معانی، دنده، ضلع، پهلو، جناح، قسمت الحاقی و... است. در تلمود جلد برافوت نیز ذکر شده است که طبق نظر برخی علما آدم و حوا به صورت دو قلوبی به هم چسبیده از پشت آفریده شدند (دو موجود کامل) و سپس حوا از آدم جدا گردید. در این صورت این سوال مطرح است که حکمت این گونه خلقت چه بوده است؟)

در ادامه تصریح شده است که علت همدلی شوهر با زن خود و یکی شدن آنها این است

که زن از مرد خلق شده است. (همان، جمله ۲۴)

اکنون این سوال مطرح است که چرا حوا از دنده آدم خلق شده و نه از عضوی دیگر؟ آیا

در این مسئله حکمتی است؟ مفسران تورات در این باره گفته اند:

خداوند زن را از سر مرد نیافرید تا سبکسر نشود، از گوش مرد نیافرید تا استراق سمع

نکند، از چشم مرد نیافرید تا کنجکاو نباشد، از دهان مرد نیافرید تا پرحرف و وراج نشود

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

از دست مرد نیافرید ، تا هزه دست نباشد از پانیافرید تا ولگرد نباشد ؛ از دل مرد نیافرید
تا حسود نباشد در نهایت زن را ازدنده چپ مرد افرید تا عقیف باشد

« برشیت ربا، ۱۸: ۳-۲ به نقل از گنجینه از تلمود ، ص ۱۷۸ و ۱۷۹، مشخص نیست که چرا با این وجود زنان حداقل برخی از این صفات را دارا هستند و حتی گاهی و صفت ویژه ایشان شمرده شده است. مانند پرحرفی و حسادت و ...)

همین خلقت است که به انسان حد اعلاى اهمیت را در نظام جهان می بخشد و او را با همه عالم آفرینش برابر می داند: "یک انسان با همه عالم آفرینش برابر است." (گنجینه ای از تلمود ص ۸۷)

نتیجه آنکه تورات از سویی از سان را به دو گونه زن و مرد می داند؛ لذا ویژگی هایی که برای انسان وجود دارد، شامل زن و مرد ، خواهد بود. هر دو محجوب خدایند، هر دو شبیه او افریده شده اند، و هر دو برابر همه عالم هستند. از سوی دیگر زن را خلق شده از دنده مرد می داند و نه به صورت مستقل و همانند او؛ و هدف از خلقت او را رفع تنهایی «آدم» و خلق یار مناسب برای او ذکر می کند.

از طرف دیگر در دین تحریف شده یهود تولد دختر ننگ آور بود و هر زنی که دختر بدنیا بیاورد دوران ناپاکی او دوبرابر زمانی است که پسر بدنیا آورد

نقش اعتقادات دینی در نگرش از سانهها به زن بسیار موثر است در ایین یهود بخاطر نگاه ابزاری داشتن به زن باعث شده است که جایگاه زن تنزل پیدا کند و نقش زن در زمین فرعی است و جنس دوم محسوب می شود و هدف از خلقت زن فقط همذ شینی بامرد

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

است در این یهود معتقدند زن از دنده چپ مرد خلق شده است تا تنهایی مرد برطرف شود و حتی در خصوص وظایف زن و شوهر به یکدیگر تفاوت و تبعیض قایل شده است بگونه ای که مرد حق ریاست بر زن را دارد حتی زن بدون اذن پدر یا همسر حق نذر و ادای ان را ندارد لذا اگر هنوز ازدواج نکرده است با اذن پدر حق ادای نذر و اگر ازدواج کرده باشد با اذن همسر حق ادای دین خود را دارد

نگاه مالکیت زن در این یهود باعث تنزل جایگاه زن می شود بطوری که زن بمانند برده می مانند و چون مرد حق مالکیت دارد باید کاملاً مطیع مرد باشد

لذا به زن هیچ ارثی داده نمی شود بلکه چون خودش ملک و مال مرد می باشد بعد از مرگ مرد به ارث داده می شود

زیرا در کتب مقدس از زن بعنوان ابزار فرزند اوری یاد شده است حتی در خصوص آوردن فرزند دختر و پسر هم نگاه متفاوت است بعنوان نمونه زنی که اولاد ذکور بزاید هفت روز نجس می باشد. مانند دوران قاعدگی که نجس است و روز هشتم، بچه ختنه می شود و زن ۳۳ روز در خون تطهیر خود بماند و هیچ چیز مقدس را لمس ننماید و بر مکان مقدسی داخل نشود تا ایام طهارت تمام شود. اگر دختر بزاید دو هفته مطابق با دوران قاعدگی خود نجس است و ۶۶ روز در خون تطهیر بماند (تلمود قسمت شیشیات ۶۲)

زن صالحه از جواهرات بالاتر و تاج سر شوهر خود می باشد. داشتن زن خوب در اثر اعمال خوب مرد می باشد و اجری است که از طرف خداوند به وی عطا شده. همواره به بانوی خویش احترام بگذارید تا سعادت مند شوید. (همان ص ۵۵)

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

فقر در جایی است که زن علاقه‌مند به شوهر خود نباشد. هر شخصی که زن بد داشته باشد هیچ گاه روی جهنم را نخواهد دید. زن جادوگر را زنده مگذارد. استفاده از لوازم مرد بر زن جایز نباشد.

«و خداوند به زن گفت: اَلَمْ (درد و رنج) و حمل ترا به غایت زیاد خواهم گردانید که به زحمت اولادها را خواهی زائید و اشتیاق تو به شوهرت خواهد بود و او بر تو مسلط خواهد شد.» (تکوین، ۱۶:۳) در نگاه کتاب مقدس، مرد اصل و اساس خانواده است و زن موظف است که از او اطاعت کند، چون وجود زن، طفیلی مرد است: «و باید که زن به آرام و با کمال اطاعت تعلیم گیرد، و زن را به تعلیم دادن اجازت نمی‌دهم تا آن که زیردست مرد باشد بلکه سکوت اختیار کند، از آنجا که اول آدم خلق شد و بعد حوا»

تورات زن را مناسب‌ترین وسیله قربانی می‌داند: آیه‌های ۳۰ تا ۴۰، باب یازدهم کتاب داوران، سخن از قربانی تنها دختر «یفتاح» می‌گوید که بر خلاف داستان قربانی کردن اسماعیل بدست پدرش ابراهیم، یهوه (خدای یهود) هیچ فرمانی برای نجات دختر بینوای یفتاح صادر نمی‌کند. آیه‌های ۱ تا ۸ باب نوزدهم کتاب پیدایش از اف‌سانه لوت که در آن زنان برای رفع شر از مردان، قربانی می‌شوند را بازگو می‌کند و در این داستان می‌بینیم که چگونه لوط پیامبر برای رفع شر از اهالی شهر، دو دختر خود را قربانی می‌کند تا مبادا به فرشتگان زیباروی (که به صورت مردان که از سوی یهوه فرستاده شده بودند) از سوی مردم همجنس باز قوم لوط، آسیبی برسد.

حتی در بحث گناه می‌گوید: ابتدا حضرت ادم خلق شد و سپس حضرت حوا خلق شد و عامل و سوسه حضرت ادم شد، گناه اولیه عامل اصلی را حوا می‌دانند و علت هبوط

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

حضرت ادم را و سوسه حضرت حوا می دانند (کتاب مقدس نامه اول به تیماتایوس ۱۳/۲-۱۴) بنا بر دایرة المعارف یهود، زن جزو دارایی هم سرش شمرده می شود و زنا نقض حق انحصاری شوهر بر هم سرش است؛ اما زن به منزله دارایی شوهر، چنین حقی بر هم سر خود ندارد. به بیان دیگر، اگر مردی با زن متأهلی رابطه جنسی داشته باشد، در حقیقت به دارایی مرد دیگری تجاوز کرده و می باید مجازات شود. امروزه در اسرائیل، اگر مرد متأهلی با زن مجردی رابطه نامشروع جنسی داشته باشد و زن بچه دار شود، بچه هایشان حلال زاده (م مشروع) شمرده می شوند. اما اگر زن متأهلی با مرد دیگری چنین رابطه ای داشته باشد، چه آن مرد مجرد باشد چه متأهل، بچه هایش نه تنها حرام زاده (نامشروع) به شمار می آیند، بلکه نمی توانند با هیچ یهودی دیگری ازدواج کنند؛ مگر این که دین خود را تغییر دهند و با افراد و لداژ نا ازدواج کنند. این منع از ازدواج با یهودیان برای نوادگان ایشان تا ده نسل ادامه خواهد داشت تا این لکه ننگ از بین رود مردان یهودی از این که زن خلق نشدند از خداوند تشکر می کنند چون زن در ایمن یهود در موقع فقر و تنگدستی خرید و فروش می شود بعنوان کالا در نظر گرفته می شود.

دیدگاه اسلام در خصوص جایگاه زن

خلقت زن در قرآن کریم

در قرآن کریم خلقت زن و مرد را با هم همزمان از خاک می دانند در آیه های خلقت مانند :
«يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

وَنَسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا» ای مردم از پروردگارتان که شما را از نفس واحده آفریده و جفتش را نیز از او آفرید و از آن دو مردان و زنان به سیاری پراکند پروا دارید، و از خدایی که به نام او از همدیگر درخوا ست می کنید پروا کنید، و خویشاوندان را - فراموش نکنید - که خدا همواره بر شما نگهبان است. منظور از نفس در این کریمه همانا گوهر و ذات و اصل واقعیت عینی شیء است. پس حقیقت و هویت زن و مرد مشترک است و در نوع انسانی هیچ تفاوتی باهم ندارند

یادر بحث ازدواج خداوند می فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» سوره روم آیه ۲۱» از نشانه های او اینکه از [نوع] خودتان همسرانی برای شما آفرید تا بدانها آرام گیرید و میانتان دوستی و رحمت نهاد آری در این [نعمت] برای مردمی که می اندیشند قطعا نشانه هایی است. درایه مذکرو هم خداوند جنس زن را از نوع مرد و از جنس مرد می داند و این مهمترین دلیل آشکاری است بر طفیلی بودن وجود زن

وسوسه شده حضرت آدم و حوا

همانگونه که درایه ۲۰ سوره اعراف خداوند می فرماید:

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ آن گاه شیطان، آدم و حوا هر دو را به وسوسه فریب داد تا زشتیهایشان را که از آنان پوشیده بود بر ایشان پدیدار کند و

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیتی در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

گفت: خدایتان شما را از این درخت نهی نکرد جز برای اینکه مبادا (در بهشت) دو فرشته شوید یا عمر جاودان یابید.

. - تساوی مقام زن و مرد

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَشِيعِينَ وَالْخَشِيعَاتِ وَالْمُتَّصِدِّقِينَ وَالْمُتَّصِدِّقَاتِ وَالصَّامِتِينَ وَالصَّامِتَاتِ وَالْحَافِظِينَ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا. (احزاب، ۳۵)

به یقین، مردان مسلمان و زنان مسلمان، مردان با ایمان و زنان با ایمان، مردان مطیع فرمان خدا و زنان مطیع فرمان خدا، مردان راستگو و زنان راستگو، مردان صابر و شکیبایان و زنان صابر و شکیبایان، مردان با خشوع و زنان با خشوع، مردان انفاق کننده و زنان انفاق کننده، مردان روزه‌دار و زنان روزه‌دار، مردان پاکدامن و زنان پاکدامن و مردانی که بسیار به یاد خدا هستند و زنانی که بسیار یاد خدا می‌کنند، خداوند برای همه آنان مغفرت و پاداش عظیمی فراهم ساخته است.»

این آیات به خوبی روشن می‌کند، زن و مرد در کنار یکدیگر همچون دو کفه‌ی ترازو هستند و خداوند برای هر دو پاداشی یکسان بدون کمترین تفاوت قائل می‌شود.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوَةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» (نحل، ۹۷)

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

هرکس از مرد و زن ایمان داشته باشد و عمل صالح انجام دهد به او حیات پاکیزه می‌بخشیم و پاداش آن‌ها را بهتر از اعمالی که انجام داده‌اند خواهیم داد.

بر اساس این آیه، ملاک دستیابی به حیات طیبه اموری مانند تفاوت در جنسیت یا نژاد و رتبه اجتماعی نیست بلکه تنها ملاک راستین، ایمان و عمل صالح است.

این آیه در حقیقت برای کسانی که برای زن مقامی پایین‌تر از مقام انسانی مرد قائل بودند ثابت می‌کند که اسلام دینی مرد محور نیست بلکه اگر در مسیر صحیح الهی قدم بردارند هر دو به طور یکسان از حیات طیبه برخوردار خواهند شد و از اجر مساوی در پیشگاه الهی بهره‌مند خواهند شد.

– يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (الحجرات ، ۱۳)

ای مردم! ما همه‌ی شما را از زن و مرد آفریدیم و آنگاه شعبه‌های بسیار و فرقه‌های مختلف گردانیدیم تا بدانید که اصل و نژاد، مایه‌ی افتخار نیست و بزرگواری‌ترین شما نزد خدا کسی است که با تقواتر است، خداوند به کار نیک و بد مردم آگاه است.

در این آیه کریم نیز زنان و مردان هم‌ردیف یکدیگر قرار داده شده و خداوند سبحان از نظر پاداش فرقی بین آن‌ها نگذاشته است بلکه قلم قرمز بر تمام امتیازات ظاهری و مادی کشیده و اصالت و واقعیت را به مسئله تقوا و پرهیزکاری می‌دهد. به عبارت دیگر، زن و مرد در فطرت خداشناسی، کسب معرفت، رسیدن به قرب الهی و دیگر استعدادها، همسانند و قابلیت این را دارند که به کمال و درجه‌ی نهایی انسانیت دست یابند.

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

ب- زن و ایجاد آرامش

خداوند متعال در آیات متعددی زن را مایه آرامش زندگی معرفی می کند:

مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا (روم، ۲۱)

و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید.

ج- زن و مقام مادری

از دیگر ویژگی‌های ممتاز زنان که سیمای انسانی و رحمانی به آن‌ها بخشیده است، شأن و منزلت مادری است. خداوند متعال در این باره می فرماید:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ... (احقاف، ۱۵)

ما به انسان تو صیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند، مادرش او را با ناراحتی حمل می کند و با ناراحتی بر زمین می گذارد و دوران حمل و از شیر بازگرفتنش سی ماه است.

زنان برجسته در قرآن

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

قرآن کریم در آیات متعددی از زنانی نام می‌برد که نقش بزرگی در تاریخ زندگی پیامبران الهی داشته‌اند و خداوند به بزرگی از آن‌ها یاد کرده است. برخی از آن‌ها عبارتند از:

الف) حضرت زهرا (سلام الله علیها)

إِنَّا أُعْطِينَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَلِّ لِرَبِّكَ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (کوثر، ۱-۳)

ای رسول ما به تو عطای بسیار بخشیدیم. پس برای پروردگارت نماز بخوان و قربانی کن! دشمن تو قطعاً بریده نسل و بی‌عقب است.

بسیاری از بزرگان شیعه یکی از روشن‌ترین مصداق‌های کوثر را وجود مبارک حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) دانسته‌اند زیرا نسل و ذریه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به و سیله همین دختر گرامی در جهان‌انتشار یافت. (مکارم شیرازی، نا صر، پیدشین، ج ۲۷، ص ۳۷۷)

ب) حضرت مریم (سلام الله علیها)

حضرت مریم (سلام الله علیها) خود یکی از معجزات الهی به شمار می‌آید که بسیار مورد توجه خداوند متعال بوده است. شاخص‌ترین آیات عبارتند از:

كَلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ. (آل عمران، ۳۷)

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

هر زمان زکریا وارد محراب او می شد، غذای مخصوصی در آن جا می دید. از او پرسید: «ای مریم! این را از کجا آورده‌ای؟! گفت: این از سوی خداست. خداوند به هر کس بخواهد، بی حساب روزی می دهد.

وَ إِذْ قَالَتِ الْمَلَكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَ طَهَّرَكِ وَ اصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ (آل عمران، ۴۲)

و(به یاد آورید) هنگامی را که فرشتگان گفتند: ای مریم! خدا تو را برگزیده و پاک ساخته؛ و بر تمام زنان جهان برتری داده است.

ج) حضرت آسیه

قرآن کریم تصویری با عظمت از آسیه (سلام الله علیها) ارائه کرده و بالاترین مقام انسانیت یعنی الگو بودن برای دیگر انسان ها را به او می دهد.

قرآن کریم در این باره می فرماید:

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ (تحریم، ۱۱)

برای کسانی که ایمان آورده‌اند، خدا همسر فرعون را مثل آورده، آن گاه گفت: پروردگارا پیش خود در بهشت خانه‌ای برایم بساز و مرا از فرعون و کردارش نجات ده.

د) مادر حضرت موسی (علیه السلام)

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

از دیگر زنانی که در قرآن کریم از آن‌ها به بزرگی یاد شده است، مادر حضرت موسی (علیه السلام) است. خداوند متعال آن هنگام که به آن مادر دستور داد تا کودکش را به دریا بیندازد، فرمود:

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ (قصص، ۷)

ما به مادر موسی الهام کردیم که او را شیرده. پس هنگامی که بر او ترسیدی او را در دریای نیل بیفکن و مترس و غمگین مباش که ما او را به تو باز می‌گردانیم و او را از رسولان قرار می‌دهیم.

در این آیه‌ی شریفه خداوند به مادر حضرت موسی (علیه السلام) الهام می‌کند و اینکه خداوند سبحان او را مورد خطاب قرار داده، مقام شامخی است که به یک زن نمونه عرضه داشته است. پیامبر اسلام با گرامی‌داشتن زنان و به ویژه تکریم دخترش فاطمه (س) نقش مؤثری در باطل کردن سنت‌های خرافی جاهلیت داشت. پیامبر (ص) می‌فرماید: «دختران خود را ناپسند بدانید، به درستی که دختران، مونس انسان و گران بهایند.»

رسول گرامی (ص) در گرامی‌داشتن و احترام به دخترش فاطمه (س) پیش‌گام و الگوی دیگران بود و می‌فرماید: «در هدیه دادن به فرزندان برابری را رعایت کنید، ولی اگر ناگزیرید برخی از آنها را بر دیگری ترجیح دهید، دختران را بر پسران مقدم دارید.»

منابع:

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

قران کریم

- ۱- سید محمدحسین طباطبایی، تفسیر المیزان، ص ۳۹۵
- ۲- ویل دورانت، لذات فلسفه، ترجمه عباس زریاب خویی، چاپ شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، سال ۱۳۸۸ ص ۴۱۰
- ۳- تاریخ تمدن، ویل دورانت، ج ۱ ص ۸۵۴
- ۴- مروج الذهب، مسعودی، ترجمه ابوالقاسم پاینده، انتشارات علمی و فکری، ج ۱ ص ۱۳۳
- ۵- مریم نور الدین فضل الله، المرأة فی ظل الاسلام، انتشارات دار الزهراء، بیروت، چاپ چهارم، ۱۴۰۵ ق. ص ۳۱،
- ۶- المسحرانی، اسعد، المراه فی التاریخ والشریعه، دارالنفائس، بیروت ۴۱۰ ق/ ۱۹۸۹ م، ص ۲۴-۲۵
- ۷- تیلا، عباس، زن در آئینه تاریخ، مولف، تهران ۱۳۷۰ ص ۲۹
- ۸- کریستیا بارتله، زن در حقوق ساسانی، ترجمه ناصر الدین الزمانی، چاپ اول، تهران، انتشارات عطایی، ۱۳۳۷، ص ۴۰
- ۹- ثریا مکنون و مریم صانع پور، بررسی تاریخی منزلت زن، سازمان تبلیغات اسلامی، تهران، چاپ دوم، ص ۲۸ - ۲۷ و کلیات تاریخ: ج ۲، ص ۴۱۵.
- ۱۰- سید محمد خامنه ای، حقوق زن، انتشارات تک، تهران، ۱۳۶۸، ص ۲۲
- ۱۱- الامام علی صوت العدالة الانسانیه، جرج سمعان جرداق، انتشارات دارلفکرالاسلامیه، ص ۷
- ۱۲- حقوق زن در اسلام و اروپا، صدر، حسن، ۱۲۸۸-۱۳۶۴، نشر شرکت سهامی ص ۶۶
- ۱۳- استاد مرتضی مطهری، نظام حقوق زن در اسلام، ص ۵۷
- ۱۴- محمد فرید وجدی، دائرة المعارف، ج ۸، ص ۶۰۲
- ۱۵- مجله زنان فردا، ش ۲ و ۳، آذر و دی ۱۳۸۱
- ۱۶- خجسته کیا، مهاتما گاندی، در جستجوی حقیقت، نشر مرکز، تهران ۱۳۷۲ ص ۱۴۳-۱۴۴

ششمین همایش بین‌المللی مطالعات اجتماعی و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

- ۱۷- دکتر شریعتی، فاطمه، فاطمه است، ص ۶۰
- ۱۸- ر. ک. : افق حوزه، ش ۲۲، ص ۴
- ۱۹- مجله مکتب اسلام، سال هشتم، ش ۹، ص ۶۲
- ۲۰- بلاغی، صدرالدین، برهان قرآن، نشر امیر کبیر، سال انتشار ۱۳۵۰ ص ۱۱۵
- ۲۱- تنکابنی، عبدالوهاب فرید، اسلام چنان که بود، نشر توحید، تهران، چاپ اول، ۱۳۵۶ ش ص ۱۲۶
- ۲۲- عبدالملک/بن هشام، ابو محمد، سیره ابن هشام، ج ۲، ص ۲۳۴
- ۲۳- پانیده ابوالقاسم، لهج الفصاحه، چاپ دهم، انتشارات جاویدان، ص ۵۰
- ۲۴- ابن اثیر، اسدالغابه می معرفه الصحابه، نشر اسماعیلیان، تهران، ج ۵، ص ۴۳۴
- ۲۵- ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی، الاصابه نشر دار الکتب العلمیه، ج ۴، ۳۱۱-۳۱۲
- ۲۶- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۲، ص ۱۴۱
- ۲۷- امین‌زاده، محمدرضا، جایگاه اخص و ممتاز زن، ص ۲۱.
- ۲۸- محمد (ص)، خاتم پیامبران، گروه نویسندگان، نشر حسینییه ارشاد، ۱۳۴۸، ج ۱، ص ۳۸۶ و ۳۸۷
- ۲۹- کشکول، شیخ بهایی، ج ۲، ص ۵۰
- ۳۰- امین، سیده نصرت، روش خوشبختی، ص ۸۹
- ۳۱- مطهری، مرتضی، حجاب و نظام حقوق زن در اسلام، صفحه ۱۲۱
- ۳۲- حسینی، محمدحسین، انوار الملکوت، انتشارات علامه طباطبایی، مشهد ج ۱، ص ۱۷۸
- ۳۳- جوادی آملی، عبدالله، زن در آئینه جلال و جمال، ص ۳۳۹
- ۳۴- ستاری، جلال، سیمای زن در فرهنگ ایران، نشر مرکز تهران ۱۳۷۳

ششمین همایش بین المللی مطالعات اجتماع و تربیت در جهان اسلام

The 6th international conference on social studies and education in the Islamic world

---